Викладене дозволяє зробити висновок, що *порядок застосування конфіскації майна, а саме спеціальної конфіскації законом передбачено.*

Таким чином, обидві умови застосування конфіскації майна, що передбачено в ч. 6 ст. 41 Конституції України виконуються, зокрема і для спеціальної конфіскації.

Зазначене дозволяє стверджувати, що статті 96-1, 96-2 Кримінального кодексу України *не суперечать* положенням частин першої, четвертої, шостої статті 41 Конституції України.

Суюсанов Лут Ікрамович
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЯ 3 ТРАВНЯ 1791 РОКУ – ОСТАННЯ СПРОБА РЕФОРМИ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПЕРШОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Конституцію Речі Посполитої 3 травня 1791 року вважають першою конституцією, ухваленою в Європі, і другою у світі після Конституції Сполучених Штатів Америки. У спільній декларації президентів республік Польщі, Естонії, України, Латвії, Литви з нагоди 230-ої річниці Конституції Речі Посполитої підкреслюється її історичне значення, зокрема наголошуючи: «успіх нашої спільної спадщини та спільного дому, корінням яких є європейська цивілізація, вимагає, щоб Європа, як і дім, будувалася на фундаментальних цінностях і принципах. До них, без сумніву, належать: свобода, суверенітет, територіальна цілісність, демократія, верховенство права, рівність та солідарність» [1].

Після Першого поділу Речі Посполитої в 1772 році політична еліта цієї держави розуміє, що необхідно рятувати ситуацію. На часі були реформи, які б мали на меті вдосконалення системи державного управління, централізацію й уніфікацію Речі Посполитої. Особливе місце у цьому процесі посідала робота «Чотирьохрічного Сейму» (1788 – 1792 роки). Ухвалення Конституції 3 травня 1791 року стало апофеозом його реформаторської діяльності. Однак прихильники реформ на Сеймі не мали переважної більшості, тому їм довелося йти на певні хитрощі. Зокрема, засідання, на якому мали ухвалити Конституцію, призначили одразу після Великодніх свят, про що король Станіслав Август та реформатори попередили письмово своїх прихильників, розраховуючи на неявку опозиції. Власне, так і сталося – на історичному засіданні ухвалювали Конституцію лише 185 послів та сенаторів – менше половини всього складу Сейму [2].

Обговорення Конституції проходило бурхливо: дебати тривали понад шість годин, тричі виступав король, наполягаючи на ухваленні цього документа. Зрештою, і король, і учасники сейму склали присягу на вірність Конституції.

Офіційно Конституція мала назву Ustawa Rządowa, що можна перекласти як «закон про владу» чи «закон про управління», зрештою – як «основний закон». У преамбулі акцентовано, що потрібно «цінити вище життя, вище зовнішню незалежність і внутрішню свободу народу». Тільки так можна «заслужити благословення і вдячність нині живущих і майбутніх поколінь» [3, с. 791].

Перша стаття Конституції мала назву «Панівна релігія». Такою було проголошено католицьку, оскільки це була релігія не лише переважної частини населення, а й панівної еліти. Разом з тим у Конституції зазначалося: «…усім людям будь-яких інших віросповідань ми уможливлюємо та гарантуємо свободу віри, урядову опіку та свободу у проведенні обрядів». Загалом же Конституція мала на меті закріпити й посилити позиції католицизму як державної релігії.

Значну увагу в Конституції було приділено соціальним станам держави: шляхті, міщанству й селянству. Найбільше прав мала шляхта, яка складала близько десяти відсотків населення країни і була основною силою, що визначала політичне життя в країні. Певні права здобули й міщани: вони мали змогу долучатися до державного управління, надсилати до сейму своїх послів (делегатів). Селяни не мали політичних прав і не брали участі в управлінні державою. Натомість їх було визнано «самою могучою силою держави», а «жалувані грамоти чи договори між поміщиками і селянами мають бути загальним і взаємним обов'язком» і перебувати під охороною закону і держаної влади [3, с. 792-793]. Жінки також були позбавлені виборчих і політичних прав.

Ustawa Rządowa перетворювала Річ Посполиту на спадкову конституційну монархію. Разом з тим сейм залишався найважливішою політичною інституцією держави. За Конституцією, законодавча влада реалізовувалася через двопалатний Сейм: палату послів і палату секретарів. Перша розглядала законопроекти, а друга схвалювала й оприлюднювала їх, тобто давала їм «силу і святість». Конституція декларувала, що «щастя народу залежить від наявності справедливих законів», наголошуючи, що «без дієвої виконавчої влади не може існувати… жоден найдосконаліший уряд», а народний добробут залежить не тільки від наявності «справедливих законів», а й від їх виконання». При цьому виконавча влада зобов'язана точно дотримуватися законів і виконувати їх. Отже, основний закон зміцнював виконавчу владу й позиції короля, який ставав главою виконавчої влади. Він «повинен бути

не самодержавцем, а батьком і главою народу, і таким його визнає і зобов'язує бути ця Конституція» [3, с. 793-795].

До написання й ухвалення Конституції 3 травня долучилися вихідці з українських земель – люди, яких можна вважати полонізованими русинами-українця. Значну роль у її підготовці відіграв Гуго Коллонтай (1750 – 1812), що походив з містечка Великі Дедеркали (зараз село Кременецького району Тернопільської області). Його предки належали до волинської шляхти. Це був релігійний діяч, політик, просвітник, який з 1791 року обіймав посаду Коронного підканцлера, а з 1786 року – Великого литовського референдаря.

Гуго Коллонтай був одним із найвидатніших польських мислителів епохи Просвітництва, що відіграв важливу роль у реформуванні Краківського університету, перетворенні його на світський навчальний заклад. Просвітник став одним із організаторів Вищої Волинської гімназії (Кременецького ліцею), що належала до значних осередків польської культури на українських землях [4].

У розробці Конституції 3 травня також брав участь відомий політичний діяч, письменник, поет, драматург Юліан Урсин Нємцевич (1757 – 1841). Народився він в українському селі Скоки біля Бреста у полонізованій заможній шляхетській родині. Активно цікавився українським фольклором, вплив якого простежується в його творчості. Нємцевич був послом на Чотирьохрічний сейм, де продемонстрував ораторську майстерність і прихильність щодо реформ [2].

У XVII ст. майже 250 тис. кв. км. території сучасної України та 3 млн. українців входили до складу Речі Посполитої, тому вони брали активну участь у соціально-економічних, політичних та воєнних подіях держави. Все це дає підстави розглядати Конституцію 3 травня як юридичний документ, що мав стосунок до нашої країни. Підводячи підсумок зазначимо, що творці Конституції 3 травня 1791 року і сьогодні, як і в той далекий час, закликають політиків, державних діячів цінувати існування державності, незалежності та свободи народу більше, ніж особисті блага. Такий історичний приклад, коли в часи небезпеки еліта суспільства згуртовується, а не ховається за кордоном, є гідним наслідування у всі часи.

Література:

1. Спільна декларація президентів Республіки Польща, Естонської Республіки, України, Латвійської Республіки, Литовської Республіки. URL: https://www.president.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-prezidentiv-respubliki-polsha-estonskoyi-68241 (дата звернення - 01.06.2021 р.)

2. Кралюк П. 230 років Конституції 3 травня. До чого тут Україна? URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-i-polshcha-konstytutsiya-3-travnia-1791-roku/31236138.html (дата звернення - 01.06.2021 р.)

3. Конституция 3 мая 1791 года. *Хрестоматия памятников феодального государства стран Европы. Под ред. акад. В.М. Корецкого.* Москва : Государственное издательство юридической литературы, 1961. С. 788-798.

4. Новик М. Річпосполитська Конституція 3 травня 1791 року як новий етап у європейському конституціоналізмі. URL: http://eprints.zu.edu.ua/9265/1/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BA.pdf (дата звернення - 01.06.2021 р.)

Топузов Володимир Іванович
доцент кафедри права та публічного адміністрування
Маріупольського державного університету,
кандидат юридичних наук

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Розвиток українського законодавства в цілому неможливо уявити без обміркування усіх положень Конституції України як Основного Закону нашої держави. Для формування нових засад демократичної країни, треба порушувати проблему проведення принципово нової конституційної реформи, яка б могла задовольнити потреби сучасного українського суспільства.

Нині існує декілька представлених громадськості концепцій щодо внесення змін до Конституції України, які в свою чергу поліпшують організацію та діяльність системи державних органів. Сенс цього диспуту загалом полягає в питанні політичного режиму, оскільки є потреба в регулюванні конституційними засобами взаємовідносин між апаратом держави. Крім того, не менш важливою є дилема вибору форми правління і його закріплення в Основному Законі. Так відповідно в Конституції України статті 5 зазначено, що Україна є республікою. Тобто законодавчо не закріплено саме яким видом республіки є наша держава. Але якщо аналізувати повноваження парламенту та президента, то можна сказати, що все ж таки в Україні саме змішана форма республіки, якщо точніше - парламентсько-президентська. І тому існує безліч ідей науковців щодо вдосконалення форми правління, тобто переходу від змішаної республіки до суто парламентської.

Слід також зауважити, що кожен із цих форм республіки має свої як переваги, так і недоліки. Так змішана форма є найбільш вразливою, але